

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ПЛАН

- Основні теорії виникнення держави і права.
 - Поняття й ознаки держави.
 - Внутрішні і зовнішні функції держави.
 - Поняття типу і форми держави.
 - Поняття права та його ознаки.
 - Джерела права.
-

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

- ✓ держава
- ✓ походження держави
- ✓ сутність держави
- ✓ теорія держави
- ✓ функції держави
- ✓ ознаки держави
- ✓ типологія держав
- ✓ форми держав
- ✓ форма правління
- ✓ монархія
- ✓ республіка
- ✓ державний устрій
- ✓ унітарна держава
- ✓ федеративна держава
- ✓ конфедеративна держава
- ✓ політичний режим
- ✓ правова держава
- ✓ право
- ✓ норма права
- ✓ джерела права
- ✓ правовий прецедент
- ✓ нормативно-правовий акт

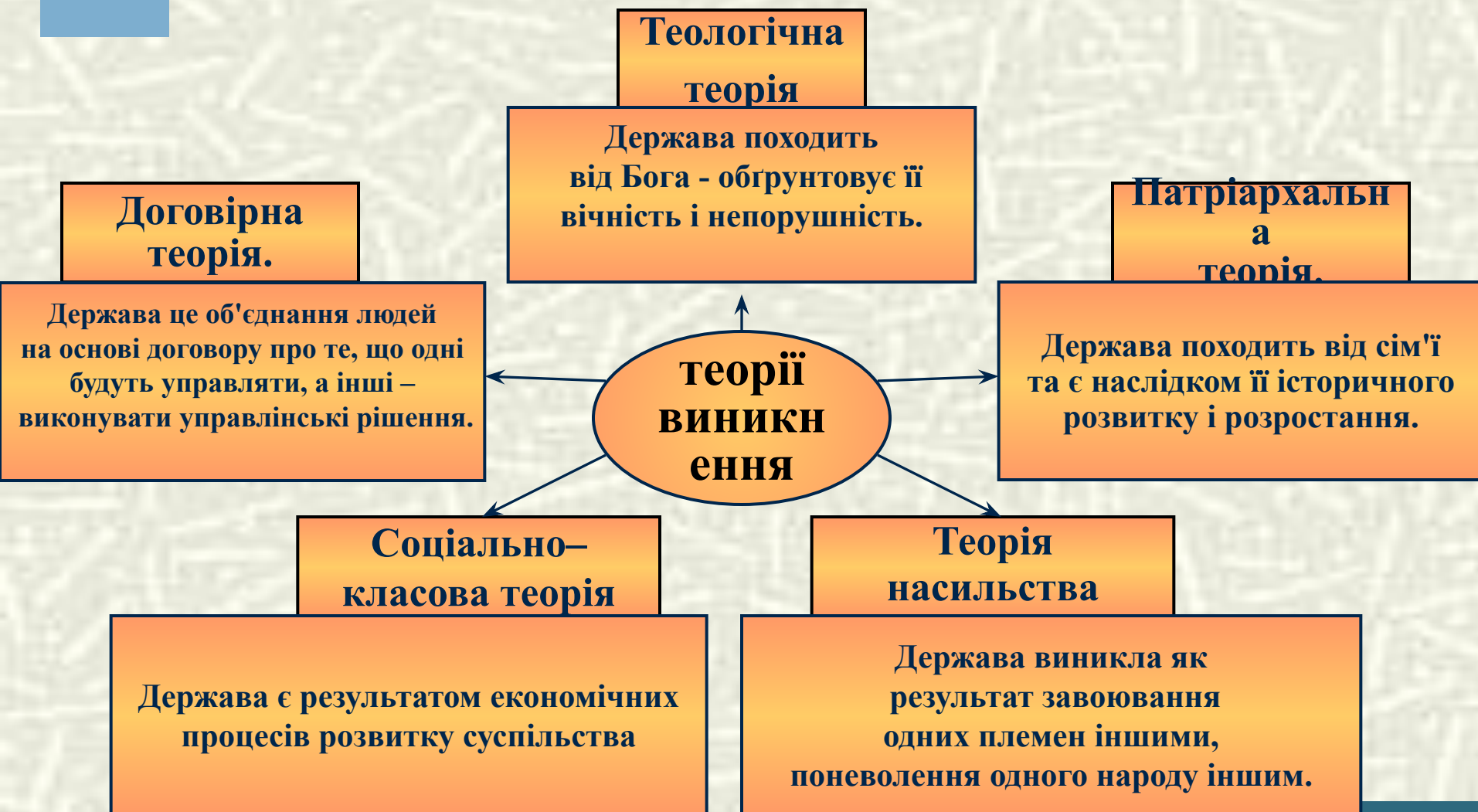
Загальні причини виникнення держави і права

- три великі поділи праці;
 - поява надлишкового продукту, приватної власності й майнової нерівності;
 - утворення класів як великих груп людей з протилежними інтересами;
 - неспроможність суспільної влади первісного ладу врегулювати класові суперечності.
-

Держава і право

Держава є найбільш досконалою формою політичної організації, що здатна забезпечувати впорядкованість відносин у суспільстві, а **право** – найбільш ефективним засобом соціального регулювання.

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

**органічна
теорія**

**теорія
підкоренн**

**теорія
“чужих зразків”**

**психологічна
теорія**

**спортивна
теорія**

**космічна
теорія**

**технократична
теорія**

**теологічна
теорія**

СОЦІАЛЬНО-КЛАСОВА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ (Ф.Енгельс)

Головна робота – “Походження сім’ї, приватної власності і держави”

Головна ідея – держава є результатом економічних процесів розвитку суспільства

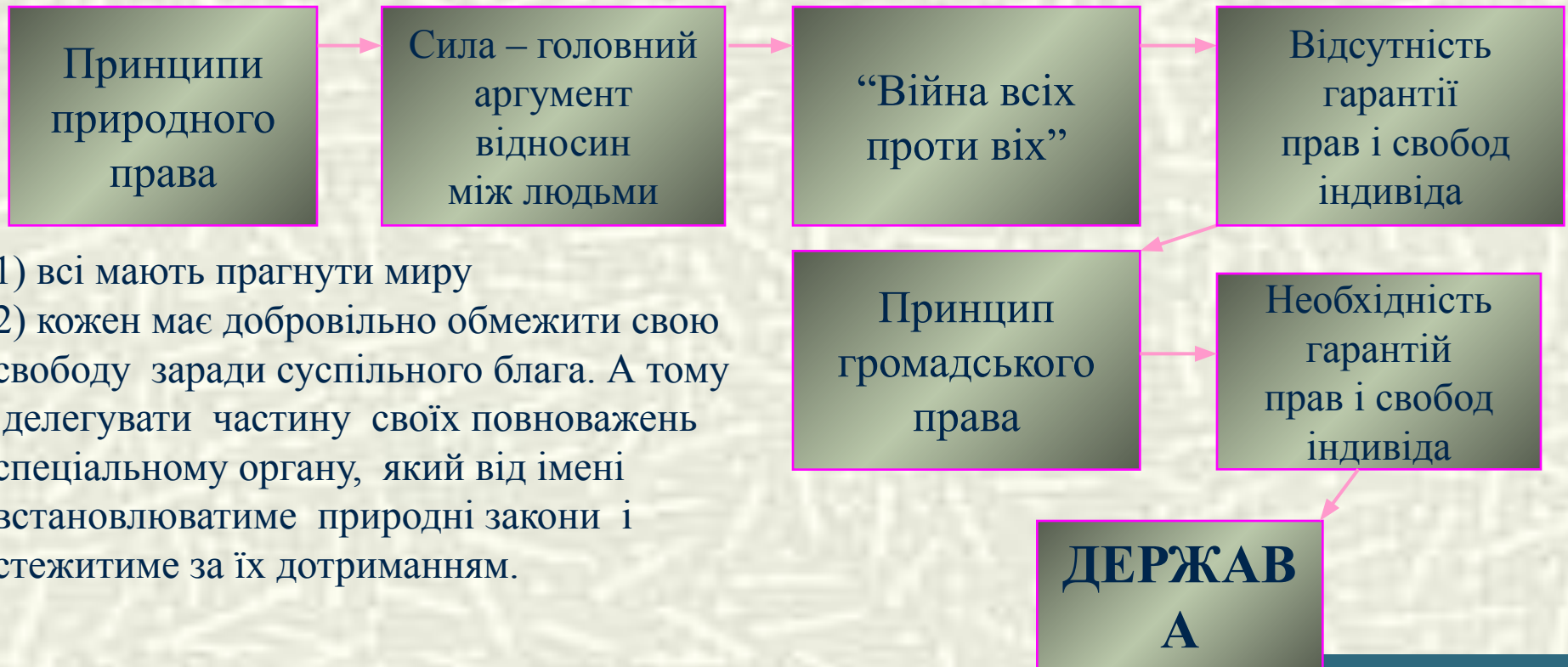

Держава - це спеціальна машина
для пригноблення
одного класу іншим

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ЯК “СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ”(Т. Гоббс)

Головна робота — "Левіафан або матерія, форма і влада держави церковної та громадянської"

Головна ідея — держава є результатом суспільної угоди між всіма або більшістю членів суспільства

1) всі мають прагнути миру
2) кожен має добровільно обмежити свою свободу заради суспільного блага. А тому делегувати частину своїх повноважень спеціальному органу, який від імені встановлюватиме природні закони і стежитиме за їх дотриманням.

ДЕРЖАВА ЯК КЛАСОВЕ ЯВИЩЕ І ЯК СУСПІЛЬНИЙ ДОГОВІР (порівняння концепції Енгельса і Гоббса)

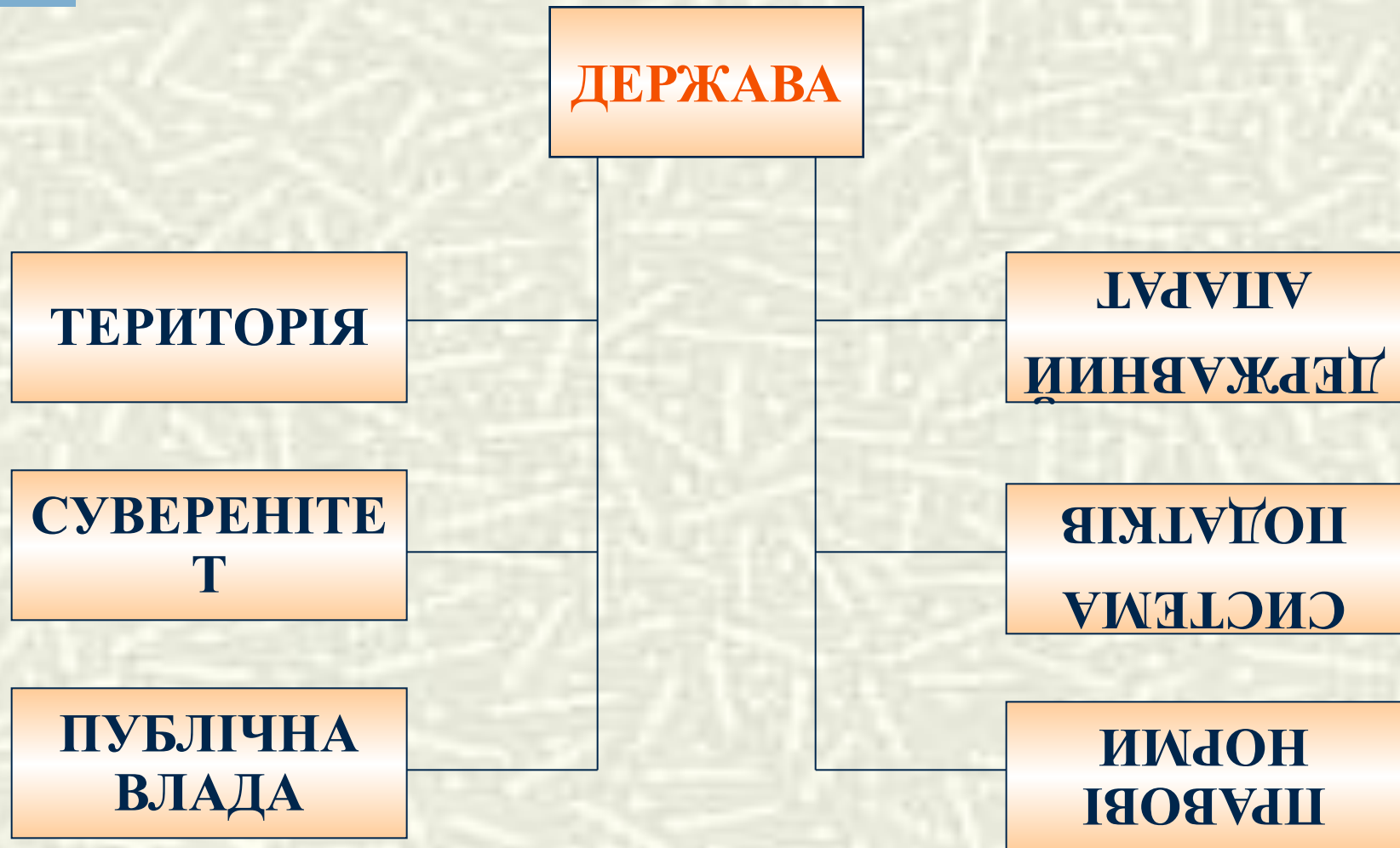
ДЕРЖАВА

за соціально-класовою теорією
(Ф. Енгельс)

за теорією суспільного договору
(Т. Гоббс)

1	соціально-класовий інститут	1	загальносоціальний інститут
2	має експлуатаційну природу	2	не має експлуатаційної природи
3	виражає інтереси меншості	3	виражає інтереси всіх або більшості
4	стоїть на сторожі інтересів пануючого класу	4	покликана примірювати інтереси всіх членів суспільства і класів
5	є несправедливим явищем для більшості громадян	5	є справедливим для всіх або більшості
6	чим більше громадянин працює на державу, тим більше вона його експлуатує	6	чим більше громадянин працює на державу, тим більше вона його захищає
7	завдання громадянина - зруйнувати експлуатаційну державу, народну, справедливу	7	завдання громадянина - всіляко підтримувати, вдосконалювати державу
8	тимчасовий інститут в історії цивілізації, майбутньому вона відмирає	8	з'явившись в результаті в суспільного договору, ніколи надалі не зникає, а її роль в майбутньому зростає

ОЗНАКИ ДЕРЖАВИ

Класифікація функцій держави

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ

ВНУТРІШНІ

ОХОРОНА
ІСНУЮЧОГО
ПОЛІТИЧНОГО
РЕЖИМУ

ОРГАНІЗАЦІЙНА

СОЦІАЛЬНА

ЗОВНІШНІ

ГАРАНТІЯ
ЗОВНІШНЬОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

КОМУНІКАТИВНА

Складові елементи форми держави

- форма державного правління
 - форма державного устрою
 - державний (політичний) режим
-

Тип держави

```
graph TD; A[Тип держави] --- B[Рабовласницький]; A --- C[Феодалський]; A --- D[Буржуазний]; A --- E[Соціалістичний];
```

Рабовласницький

Феодалський

Буржуазний

Соціалістичний

Тип держави – це різновид здійснення державної влади в суспільстві, який залежить від характеру виробничих відносин, що склалися в ньому з приводу відношення того чи іншого класу до основних засобів виробництва.

ФОРМА ДЕРЖАВИ

ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

Єдиним державним сувереном є монарх; всі гілки державної влади зосереджені в руках монарха

Єдиним державним сувереном є народ; всі гілки державної влади репрезентовані групою громадян без демократичних механізмів соціального представництва

Форма правління, де головним носієм влади виступає одна людина

абсолютна	аристократична
монархія	республіка
обмежена	демократична

Форма правління, де головним носієм влади виступає народ

Єдиним державним сувереном є монарх; частково реалізується принцип поділу влад; законодавча влада належить парламенту

Єдиним державним сувереном є народ, право брати участь у виборах органів влади належить усьому населенню країни

ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УСТРЮ

Державний устрій— це територіально-організаційна структура держави, яка встановлює порядок поділу її на частини та відносини між центральною і місцевою владами

Така держава, яка як територіальна, так адміністративно є єдиною, без відносно самостійних державно адміністративних одиниць (автономій).

Польща, Болгарія, Японія, Італія...

Така держава, яка створюється кількома суб'єктами – державними утвореннями. При цьому останні втрачають державний суверенітет і передають його повністю центральній (федеративній) владі.

Росія, США, Бразилія, Німеччина ...

Це союз суверенних держав, які зберігаючи абсолютну державну незалежність, об'єднуються з певними цілями. Не є суб'єктами міжнародного права. Це складне державне утворення. Швейцарія (1291 – 1798 рр.), Сенегамбія (1979 –1989 рр.)

ПРОСТА (УНІТАРНА) ДЕРЖАВА

- Унітарна держава** — це така держава, яка як територіально, так і адміністративно є і єдиною, без відносно самотійних державно-адміністративних одиниць (автономій).
- Головна ідея** — унітарна держава не може мати всередині себе інших державних утворень.
- Головні риси** —
- єдина державна влада
 - єдина армія
 - єдина податкова система
 - єдине законодавство
- Як правило** —
- функціонує в мононаціональних країнах
 - не допускає адміністративно-територіальних утворень, однак цілий ряд унітарних держав містить в собі автономії

СКЛАДНІ ФОРМИ ДЕРЖАВИ

ФЕДЕРАЦІЯ

КОНФЕДЕРАЦІЯ

1	союзна держава	1	союз держав
2	володіє державним суверенітетом	2	не володіє державним суверенітетом
3	суб'єкт міжнародного права	3	не є суб'єктом міжнародного права
4	головним політико-юридичним документом має конституцію (основний закон) , яка приймається безстроково	4	головним політико-юридичним документом є угода (договір), яка приймається на певний термін
5	має центральну владу з повноваженнями по всій території	5	не має такої влади
6	єдиний уряд	6	замість уряду - влада уповноважених
7	єдина армія, цілісна податкова система	7	не має єдиної армії, цілісної податкової системи
8	повна згода суб'єктів державного утворення не обов'язкова умова для прийняття рішень	8	рішення приймаються тільки консенсусом
9	не дає права виходу з державного утворення	9	дає право виходу з державного утворення (сецесія)
10	обов'язковість виконання рішень центральної влади суб'єктами державного утворення	10	забезпечує право нуліфікації

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

**Система методів здійснення державної (політичної)
влади, яка відображає ступінь, міру, рівень
задоволення прав і свобод громадян**

ЕЛЕМЕНТИ СУТНОСТІ РЕЖИМУ

**ставлення державної
політичної влади до правових
основ власної діяльності**

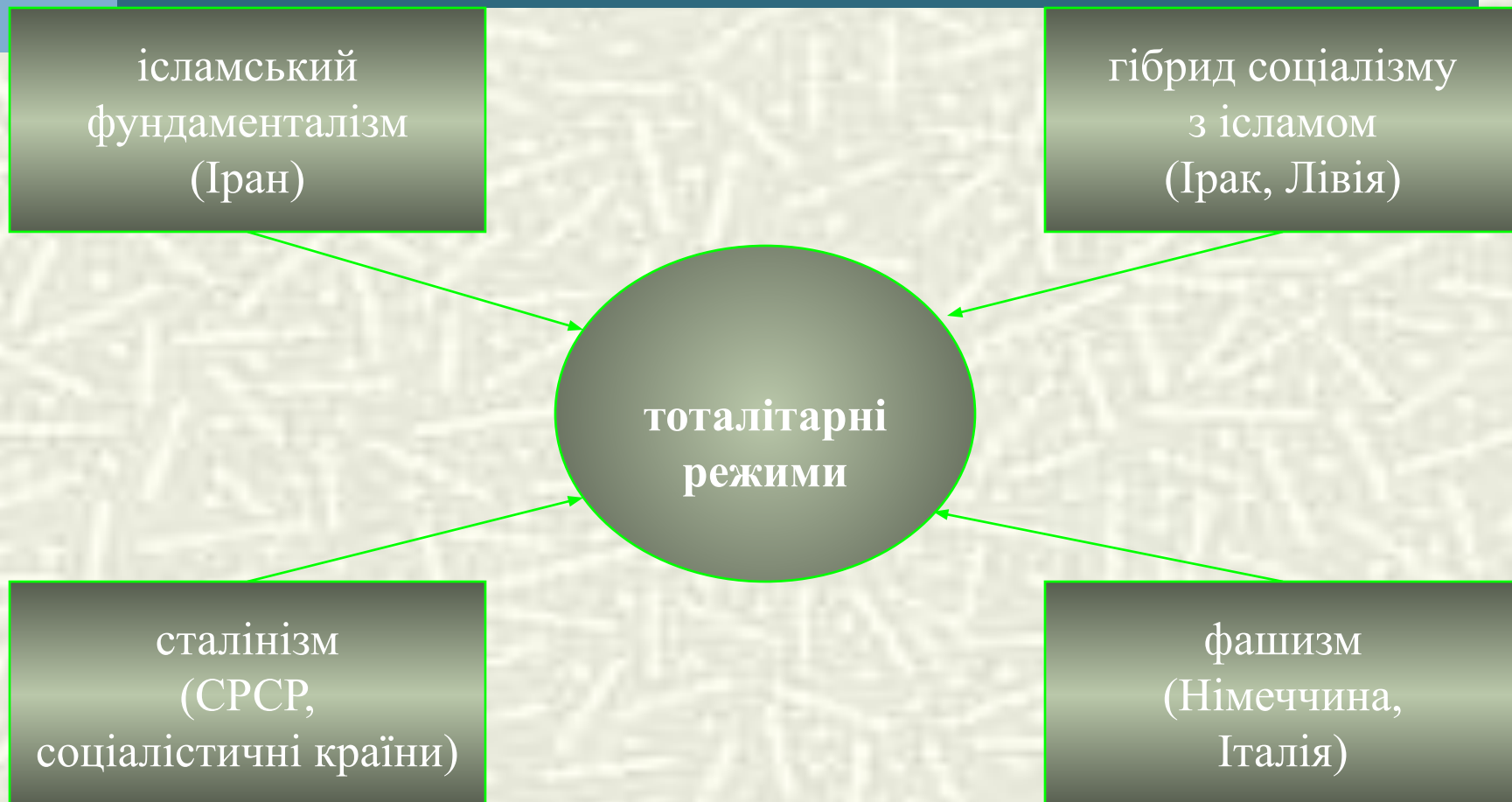
**питання про те, яким чином і
якою держава як частина
суспільного організму виконує
свої ж рішення**

**адекватність конституційних
норм, система законодавства і
реального політичного,
суспільного життя країни**

**питання про те, на скільки
конституція і закони країни
враховують характер потреб
та інтересів громадян**

ТОТАЛІТАРНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ

(ідеологічні різновиди)

ПРИНЦИПИ ДЕМОКРАТІЇ

ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ

ПОДІЛ ВЛАД

ВЕРХОВЕНСТВО
ПРАВА

ПОЛІТИЧНА
УЧАСТЬ

СВОБОДА
СЛОВА

ПРАВО
БІЛЬШОСТІ
ТА ЗАХИСТ
ПРАВА

ПРЕЗУМПЦІЯ
НЕВИНУВАТОСТІ

МЕНШОСТІ

ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Право

Право – це специфічна форма регулювання поведінки людей, сукупність правил поведінки (норм), встановлених або санкціонованих державною владою, що виражають інтереси, потреби та надії переважної більшості громадян, що створили державу з метою захисту їх прав, свобод і власності, стабілізації суспільних відносин.

Шляхи виникнення права

- переростання первісних звичаїв, традицій, моралі в юридичні норми;
- правотворчої діяльності компетентних державних органів чи посадових осіб;
- перетворення рішень судових органів з конкретних справ у загальну форму, що стає обов'язковою при вирішенні аналогічних справ у майбутньому.

Основні ознаки права

- системність
- нормативність
- загальнообов'язковість
- всезагальність
- забезпеченість права державою
- ефективність

Джерела права

- *Правовий звичай*
 - *Правовий прецедент*
 - *Нормативно-правовий акт*
 - *Нормативно-правовий договір*
-

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Колодій А.М., Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права. – К.,1997.
- 2. Комаров О.І. Основи права України.-К.,2003.
- 3. Кравчук М.В. Теорія держави і права. – Т., 2002.
- 4. Олійник А.Ю., Губарєв С.Д., Слісаренко О.Л. Теорія держави і права. – К., 2001.
- 5. Скакун О.Ф. Теорія держави та права. – Х., 1996.
- 6. Копейчиков В.В. Правознавство. – К., 2003.